

ПОСТАТЬ. ТЕКСТ. ІДІОСТИЛЬ

УДК 81'367:81'38

Кобченко Н. В.

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ РЕЧЕНЬ
З ПРОНОМІНАТИВНО-ІНФІНІТИВНИМ КОМПЛЕКСОМ
У РОМАНІ ІРИНИ ВІЛЬДЕ «СЕСТРИ РІЧИНСЬКІ»

Статтю присвячено дослідженню функціонування конструкцій з прономінативно-інфінітивним комплексом у художньому тексті на прикладі роману Ірини Вільде «Сестри Річинські». Описано стилістичне навантаження зазначених побудов у авторській, невластивій мові та мовленні персонажів. Аргументовано зарахування таких одиниць до засобів експресивного синтаксису.

Ключові слова: речення з прономінативно-інфінітивним комплексом, експресивний синтаксис, стилістична функція, ідіостиль, Ірина Вільде.

Особливе місце в синтаксичному ладі української мови належить конструкціям з прономінативно-інфінітивним комплексом. Під останнім розуміємо таке поєднання займенникового іменника чи прислівника з інфінітивом, за якого в структурі речення прономінативний компонент посідає позицію об'єктної синтаксеми при предикатах *немає* та *(не)мати* або позицію суб'єктної синтаксеми при предикаті *бути*, не набуваючи при цьому відповідної форми (родового чи називного відмінка), а виражаючись формою, характерною для синтаксеми, що перебуває у валентній рамці інфінітива, сам же інфінітив посідає місце адвербіальної синтаксеми мети.

Тривалий час низка чинників, а саме: нетиповість синтаксичної структури та граматичної природи складників, неповнота мовного матеріалу та проведення аналізу з позицій формально-граматичного підходу, заважала адекватній кваліфікації цих побудов. У різних дослідників такі утворення набували різних інтерпретацій, зокрема їх витлумачували як безособові [6, с. 74; 7, с. 150–151; 17, с. 363–364; 19, с. 254], інфінітивні [2; 10, с. 164; 16, с. 48; 18, с. 227–231], безособово-інфінітивні [3, с. 301–306; 8, с. 223; 13, с. 39; 21], двоскладні з підметом інфінітивом і присудком прономінативом з наголошеним *ні-* [15, с. 168; 20, с. 291] та

навіть зараховували до синтаксичних фразеологізмів [4, с. 182; 14]. Однак розгляд цих структур крізь призму синтаксичного принципу й теорії валентності та застосування прийомів дериваційного аналізу наближає до дійсного розуміння їхньої граматичної сутності. Насамперед слід виходити з синтаксичної похідності конструкцій з прономінативно-інфінітивним комплексом: у результаті дериваційних перетворень змінюється підрядна частина з цільовою семантикою, предикат якої переміщується з центральної синтаксичної позиції в периферійну, трансформуючись у детермінант, виражений інфінітивом, напр.: *Мені ні з ким було порадитись* (Кн. 1, с. 396) ← *Не було жодної людини, щоб я з нею порадилась* [11, с. 339]. А залучення до аналізу більшого обсягу фактичного матеріалу показало, що такі побудови неможливо вмістити в жоден сектор класифікаційної схеми простого речення, адже вони, незважаючи на специфічну структуру, характеризуються формально-граматичним розмаїттям і поділяються на стверджувальні й заперечні, двоскладні й односкладні (безособові, означено-особові, узагальнено-особові, інфінітивні), поширені й непоширені, повні й неповні, з неускладненим й ускладненим граматичним мінімумом тощо [12].

Очевидно, що після досить переконливого обґрунтування синтаксичної природи та структурно-семантичної специфіки утворень з прономінативно-інфінітивним комплексом постає питання про особливості їх вживання та функціонального навантаження. З огляду на це метою пропонованої статті постало визначення й опис стилістичних функцій речень з прономінативно-інфінітивним комплексом у романі Ірини Вільде «Сестри Річинські». Реалізація цієї мети допоможе розв'язанню таких важливих лінгвістичних завдань, як виявлення експресивного потенціалу конструкцій з прономінативно-інфінітивним комплексом, з'ясування особливостей їх функціонування у художньому тексті, що, безумовно, доповнить теорію експресивного синтаксису та уточнить набір експресивних синтаксичних конструкцій української мови, а також сприятиме комплексному вивченню ідіостилу письменниці.

Невипадково ім'я Ірини Вільде ЮНЕСКО внесла в список видатних людей ХХ ст., адже це талановита письменниця, з-під пера якої вийшли чудові зразки психологічної прози, письменниця, яка вражає майстерністю володіти словом. Привертає увагу її оригінальна творча манера, неповторний стиль, який вирізняється легкістю та природністю. Роман «Сестри Річинські» – головний твір життя Ірини Вільде, і, незважаючи на певні ідеологічні акценти, він залишається актуальним і сьогодні, адже тут порушено насамперед проблеми людської душі, надзвичайно психологічно вималювано цілу галерею живих характерів. Не менш цікавим є роман і з погляду мовного оформлення, як зазначав рецензент рукопису Павло Загребельний, «цей твір написаний на найвищому філологічному рівні», «мені хочеться вітати таку широчінь мовної стихії, яку я зустрів у романі» [9, с. 16]. Звичайно, аналіз мовної специфіки «Сестер Річинських» заслуговує окремого дослідження, ми ж обмежуємося лише описом функціонального навантаження конструкцій з прономінативно-інфінітивним комплексом.

Щодо змістового плану, то загальноновизнаною є модальна семантика таких структур – вираження неможливості дії через відсутність умов для її реалізації [2, с. 41; 5, с. 66; 21, с. 83–84]. Загалом погоджуючись з таким визначенням, вважаємо за необхідне дещо його переформулювати. З огляду на те, що в інфінітиві значення мети домінує над значенням дії, коректнішим буде окреслити семантику речення як наголошення на неможливості досягнення мети через відсутність однієї з умов. Через це зна-

чення модальності в таких побудовах виявляється послабленим, неможливість тут є не абсолютною, а спричиненою, так звана «неможливість через відсутність». Також слід підкреслити, що аналізованим одиницям притаманні відтінки некатегоричності та узагальненості. Утілена в них неможливість не є категоричною, бо потенційно мета є досяжною, лише відсутня одна з умов для її реалізації, пор.: *Неможливо відпочити* – повна неможливість досягнення мети – *Немає де відпочити* – відсутність місця для досягнення мети. Узагальненість полягає в тому, що для досягнення мети необхідна не конкретна умова, а будь-яка умова певного різновиду. З цього випливає, що вживання подібних конструкцій послаблює модальність висловлювання загалом, знімає безпеліційність, що своєю чергою дозволяє створити колорит довірливості, співучасті, зацікавленості мовця в позитивному результаті. Отже, побудови з прономінативно-інфінітивним комплексом характеризуються невимушеністю, що надає їм конотації розмовності, тому вони будь-який контекст тією чи тією мірою позбавляють нейтральності, надаючи йому певної експресії. Усе це дає підстави вважати такі структури засобами експресивного синтаксису.

Зважаючи на різне інтенційне спрямування й організаційні особливості різних видів мовлення та композиційне оформлення роману, логічним буде розглядати стилістичні функції аналізованих одиниць окремо в трьох категоріях: авторській, невластивій прямій мові та в мовленні персонажів.

I. Речення з прономінативно-інфінітивним комплексом у мові автора. В авторському мовленні роману «Сестри Річинські» переважають утворення з прономінативно-інфінітивним комплексом, які виступають предикативними частинами складного речення. Здебільшого це безособові конструкції, що виражають неможливість досягнення мети через відсутність суб'єкта чи місця дії, напр.: *Нема кому відповіді їй, бо вісник цієї новини – мужчина-«беж» відсторонився, очевидно теж ображений на той дружний вибух сміху* (Кн. 1, с. 148); *Запалює спиртівку, ставить риночку з молоком і щойно тепер усвідомлює, що сьогодні їй нікуди поспішати* (Кн. 2, с. 849), іноді через відсутність інших чинників – об'єкта або співучасника, напр.: *Безбородько зрозумів, що нема на що більше тут чекати* (Кн. 1, с. 272); *Входила Олена в новий світ сама, навпомацки, і навіть не було з ким поділитися своїми враженнями*

(Кн. 1, с. 31). Рiдше трапляються предикативнi частини, спiввiдноснi з двоскладними реченнями, напр.: *Але тiтка Рузя не мала кого запитати, бо до кого лише зверталась, той знову пiдiмав регiт* (Кн. 1, с. 240), поодинокими є випадки вживання предикативних частин, спiввiдносних з iнфiнiтивними односкладними реченнями, напр.: *Нестор завiз до Клавди сулiю домашнього, з шишшини, вина, сподiваючись спoiти стару кухню та почувти вiд неї яку-небудь пiкантику iсторiйки про її роман з Мединським, аби мати пiзніше чим розвеселяти товариство* (Кн. 2, с. 37). По-перше, як зазначалося вище, розглядуванi побудови знимають категоричнiсть висловлювання, послаблюючи модальнiсть неможливостi (iнколи можливостi), що певним чином завуальовує авторську позицiю. А по-друге, вони порiвняно з синтаксичними синонiмами вищого рiвня – складнопiдрядними реченнями – вирiзняються структурною компактнiстю та iнформативною щiльнiстю, тому їх використання запобiгає синтаксичнiй надмiрностi та зайвiй ускладненостi конструкцiй, полегшуючи сприймання, пор.: *Обiцяла вона в той вечiр кiно хатнiй робiтницi, i не було кому заступити її при укладаннi дiтей до сну* (Кн. 2, с. 739) – *Обiцяла вона в той вечiр кiно хатнiй робiтницi, i не було нiкого, хто мiг би заступити її при укладаннi дiтей до сну*. У сукупностi цi два фактори, надаючи висловлюванню авторської неупередженостi та вiдвертостi, створюють легкий вiдтiнок розмовностi. Подекуди цей колорит посилюється введенням у речення розмовної лексики, напр.: *Просто-напросто йому нiчого було робити i вiн вирiшив убити час, чекаючи на Стаху* (Кн. 1, с. 472).

Прикметною рисою iдиолекту Iрини Вiльде є використання дiєприслiвникових зворотiв з прономiнативно-iнфiнiтивним комплексом, якi вкрай рiдко трапляються в мовнiй практицi, напр.: *Обидвi вони, привiтавшись з тiткою i сестрами, стали збоку i, не маючи що робити, натягували на долонi носовi хусточки, м'яли їх i знову натягували, як швець шкiру* (Кн. 1, с. 544); *Не маючи куди подiтися вiд свердлючого ока своєї прекрасної половини, вiн повернувся спиною до неї, притому закутався в ковдру так, що самi лише нiздрi виглядали на повітря* (Кн. 2, с. 15). На вiдмiну вiд синонiмiчних складнопiдрядних побудов з пiдрядною причини, наведенi дiєприслiвниковi звороти виражають ще й додаткове значення умов, в яких опинився дiяч, а вся конструкцiя загалом передає семантику тиску на дiяча обставин i його безвиходi, вимушеностi вчинити саме так, пор.: [...] *безробiтна й*

голодна, не маючи куди приткнутися з своєю принциповiстю, українська iнтелiгенцiя сiдала на шию тому ж українському мужиковi (Кн. 2, с. 373) – *Безробiтна й голодна українська iнтелiгенцiя сiдала на шию тому ж українському мужиковi, бо не мала куди приткнутися з своєю принциповiстю*.

Бiльшою експресивностю порiвняно з розглянутими вирiзняються неповнi, iнверсiйнi та окличнi утворення. Як засiб актуалiзацiї Iрина Вiльде використовує iнверсiю, напр.: *Заки Аркадiй вирiшував, паламар пiдтюпцем перший вбiг на подвiр'я. Завертати було вже нiяк* (Кн. 1, с. 60); *Не має чого сваха жалiтись на нього: i червонi чоботи купив, як дочку замiж вiддавала, i приношений кожух подарував, i тiльну телицю «пропив» на весiлi зятевої сестри, i бульби на зиму завiз* (Кн. 2, с. 271). Окличнi структури допомагають пiдкреслити силу емоцiйних переживань персонажiв, напр.: *Вони, сердешнi, мали таку надiю на цей похорон, а тут нема до кого й слова заговорити!* (Кн. 1, с. 244). Неповнi речення роблять висловлювання стрункішим, даючи змогу уникнути повторiв та зайвих нагадувань, напр.: *Йї тепер здалося, що вiн навмисне хоче дошкулити їй. Хоч мала чим захищатися, забракло вiдваги* (Кн. 1, с. 30); *Тi, що могли б платити бiльше, посилають дiтей до державних польських шкiл, а тi, що хотiли б платити, не мають чим, дiстають знижку до двох злотих мiсячно* (Кн. 2, с. 365). Iнколи авторка пiдсилює експресивнiсть таких побудов, поєднуючи неповноту речення з iншими стилiстичними засобами – окличнiстю або приєднанням, що допомагає точнiше передати внутрiшнiй стан персонажа, напр.: *Ох, як класично боялася вона маклера! Та бо й мала чого!* (Кн. 2, с. 451); *Неля мовчить. Без зав'язотi, без напруги сили волi, просто не має що сказати на це* (Кн. 2, с. 638).

II. Речення з прономiнативно-iнфiнiтивним комплексом у невластнє прямиї мові. Невластнє прямиї мова покликана створити своєрiдний колорит шляхом поєднання мови автора з мовою персонажiв, що дозволяє досягнути потрібного емоцiйного забарвлення, точно вiдтворити внутрiшнi переживання героїв. Порiвняно з авторською невластнє прямиї мова в романi насичена значно меншою кiлькiстю вiдносно нейтральних конструкцiй з прономiнативно-iнфiнiтивним комплексом. Завдяки опосередковано вираженiй модальностi неможливостi (неможливість через вiдсутнiсть) такi речення передають невимушенiсть, властиву внутрiшньому мовленню, викликають довiру читача, напр.:

Принесла якісь бліді квіти, але не подумала про те, що в мене **нема в що поставити** їх (Кн. 2, с. 322); Люди товпляться, поспішають, а я стою збоку, чемно даю їм дорогу, бо **мені нікуди поспішати** (Кн. 2, с. 555). Посиленню цього ефекту й яскравішому відтворенню внутрішньої напруги сприяє введення до цих структур розмовної лексики, риторичних звертань та використання множини замість однини займенників, напр.: *Господи Боже, і нема кому розтовкти отим панам, що її чоловік – простий мужик, який ледве підписатись уміє, і жодна політика не чіпляється до його голови* (Кн. 1, с. 48); *Знов відчула приємну, хоч і тимчасову чіткість думок. Що ж, поскільки нам нікуди поспішати в цей діловий ранок, зробимо собі невеличкий «обрахунок совісті»* (Кн. 2, с. 855).

Нерідко побудови з прономінативно-інфінітивним комплексом у певному блоці речень виконують роль своєрідних висновків з попередніх роздумів персонажа або виражають різку відповідь його опонентів, напр.: *Що за нісенітниця чіпляється її голови. Ні, це так страх заговорює її зуби. Дурниці, Нелі не страшно. Страшно було в ту ніч, як вмирав татко. Страшні були очі Сулімана на Кінській. Тепер їй нічого боятись* (Кн. 2, с. 605); *Більшовики забрали у нього на Україні не лише маєтки, але й титули, а хто зна чи й не гетьманську булаву! Так, так, і нічого тут скептично похитувати головою* (Кн. 2, с. 830). У таких випадках для них характерне емоційно-експресивне забарвлення рішучості.

Інверсія посилює експресію розглядуваних утворень. Зазвичай письменниця актуалізує інфінітив, розташовуючи його в препозиції, завдяки чому висловлювання набуває значення очевидності того, що певну мету реалізувати не потрібно, напр.: *Не винна! Дурна така, аж крутиться, винуватити її нема за що* (Кн. 1, с. 346); *Хто працював на такій посаді, тому, слухайте мене, і пояснювати нічого* [...] (Кн. 2, с. 488).

Найвищий ступінь експресії спостерігається в окличних реченнях та риторичних запитаннях. Посилюють емоційність таких одиниць введені до їхнього складу лексеми зі зниженою конотацією, вигуки, частки тощо, напр.: *Добре, що хоч є на кого спихнути!* (Кн. 1, с. 150); *Вар'ятка Зонька, знайшла кого обвинувачувати!* (Кн. 2, с. 6); *Тьфу, згинь та пропади! Що за думки обсіли її голову? Фі, не мала б вона чим іншим та про старість відтепер собі голову забивати!* (Кн. 2, с. 678); *Але що то говорити, коли нема до кого говорити?* (Кн. 2, с. 737).

III. Речення з прономінативно-інфінітивним комплексом у мовленні персонажів. Зважаючи на відтінок розмовності аналізованих утворень, їхню здатність створювати конотацію невимушеності, закономірно, що в мовленні персонажів вони вживаються значно частіше, ніж в авторській та невластивій прямій мові, функціонуючи і як самостійні речення, і як предикативні частини складних побудов. Досить часто ці структури ускладнюються звертаннями та вставними конструкціями, що надає їм додаткового забарвлення доброзичливості або інтимності, напр.: *Це хтось, Мелясю, не має що робити та й розпускає плитки* (Кн. 2, с. 198); *Так, Гелюню, – хлипала, прикладаючи і без того мокру хусточку до очей, – п'ять кімнат на плебанії, а я – чи повірив би хто? – не маю де виплатитися* (Кн. 2, с. 825); *Я по всьому, розумієш, зміркував, що в суд людей, власне, нема за що передавати* (Кн. 1, с. 392); *Думайте собі на здоров'я. Тепер, скажу я вам, є про що панам думати* (Кн. 2, с. 120).

Органічними для повсякденного спілкування є неповні контекстуальні й ситуативні речення, тому не випадково авторка їх застосовує для стилізації побутових діалогів, напр.: *Мамцю, не хвилюйся так, бо це може тобі зашкодити... Я хочу тобі пригадати, що не такі ми вже й бідні духом. Мелодійність української пісні відома на цілий світ, а українська мова на третьому місці по милозвучності... Ти зовсім наче не з нашої планети... Знаю... знаю... ви співучі... ви танцюючі, але не для себе. Все це тільки на показ для сусідів... [...] Блазні – от хто ви! Співами й танцями ви робите «політику», бо не маєте чим іншим... (Кн. 2, с. 439); Двадцять п'ять і ягничку. Це так, Іванцю, вже як для покійника. З кого іншого взяла б я більше... правду кажу... – Нема звідки, їмосць. Вірте мені, що на господарську труну не маю... (Кн. 2, с. 513).*

Більшою експресією позначені утворення з прономінативно-інфінітивним комплексом, якими один з персонажів завершує або обриває діалог. На перший погляд, вони ніби передають небажання мовця продовжувати дискусію чи суперечку, але, окрім цього, імпліцитно виражають непохитну впевненість героя у правильності власної позиції, напр.: *Наказ є наказ, – каже солдат, – і тобі нічого тут більше шукати* (Кн. 1, с. 48); *Давай, небого, вип'ємо це по одній, і нема про що більше говорити* (Кн. 1, с. 111); *До побачення, пане Філіпчук, більше не маю що вам сказати* (Кн. 2, с. 156).

Як в авторській і невластивій прямій мові, у мовленні героїв трапляються інверсовані речення з

прономінативно-інфінітивним комплексом. Їх призначення – актуалізувавши інфінітив, наголошувати, що досягнення саме цієї мети неможливе або небажане, напр.: *Не кажіть мені «пане», і не-репрошувати мене нема за що. Це я винний перед Славою і всією вашою родиною* (Кн. 2, с. 552).

Значно експресивнішими є структури, оформлені як риторичні оклики чи запитання. Вони виражають абсолютну впевненість героя у правильності своєї позиції та надають його мовленню пафосу, а подекуди й виклику, напр.: *Тобі лише б жити! Є на чому та кому робити на тебе!* (Кн. 1, с. 101); *Я сказала, що якби ви були мені рівня, то дала б вам потиличника за таке... Просіяв увесь. Правду кажете, панійко? Ото мав би-м пізніше чим вихвалитися!* (Кн. 2, с. 781); *Я була в нього, але якось не помітила, щоб у нього була закутана шия. Та хіба ж там є чим шию замотати?* (Кн. 2, с. 294); *А може, і я хотіла колись з кимось бути щаслива і не мала до кого побігти за порадою?* (Кн. 2, с. 406).

Закінчуючи опис стилістичних функцій конструкцій з прономінативно-інфінітивним комплексом у романі «Сестри Річинські», слід зазначити, що Ірина Вільде для створення певного експресивного ефекту не тільки майстерно конструює такі одиниці, а й, застосовуючи знання фольклору, вдало використовує ідіоми та прислів'я прономінативно-інфінітивного зразка, напр.: *Бідний Тарас до того змінився, що Бронко не знав куди очі дівати* (Кн. 2, с. 214); *Ніде правди діти, журналістська діяльність*

преосвященного давно вже стала предметом іронічних коментарів не лише в атеїстичних колах (Кн. 2, с. 428); *Заробила собі трохи грошеньят і, кажуть, ніби носить з думкою придбати собі містечко під хатину, щоб мати де на старість голову прихилити* (Кн. 1, с. 162); *Бідний ти, чоловічку, з своїм титулом і грішми: маєш з ким лягти у ліжку, а не маєш з ким прокинутись...* (Кн. 2, с. 837). Яскравіше емоційно-експресивне забарвлення мають трансформовані паремії, що влучно й дотепно характеризують ситуацію, напр.: *Говоримо ми, коли стануть всі Україну будувати, то не буде кому свиней пасти* (Кн. 2, с. 363).

Отже, маємо всі підстави розглядати конструкції з прономінативно-інфінітивним комплексом у колі засобів експресивного синтаксису. Завдяки відтінку розмовності ці одиниці в певних ситуаціях надають висловлюванню потрібного забарвлення. Експресивність таких речень посилюється, якщо вони використовуються в комплексі з іншими стилістичними засобами, такими як риторичні оклики й запитання, інверсія, знижена лексика тощо. У романі Ірини Вільде «Сестри Річинські» побудови з прономінативно-інфінітивним комплексом переважають у мовленні персонажів (51 %), значно рідше трапляються в авторській (31 %) та невластивій мові (18 %). До перспектив дослідження таких конструкцій належить виявлення їхнього експресивного потенціалу в різних функціональних стилях і жанрах української мови.

Список використаних джерел

1. Вільде І. Сестри Річинські : [роман] / Ірина Вільде / [вступ. сл. П. А. Загребельного]. – К. : Україна, 2004. – (Б-ка Шевченків. ком.). – Кн. 1. – 696 с.
2. Вільде І. Сестри Річинські : [роман] / Ірина Вільде. – К. : Україна, 2004–2005. – (Б-ка Шевченків. ком.). – Кн. 2. – 2005. – 912 с.

Список літератури

1. Акімова Г. Н. Экспрессивные свойства синтаксических структур / Г. Н. Акімова // Предложение и текст : семантика, прагматика и синтаксис. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1988. – С. 15–20.
2. Арполенко Г. П. Інфінітивні речення / Г. П. Арполенко // Структурно-семантична будова речення в сучасній українській мові / Г. П. Арполенко, В. П. Забеліна. – К. : Наук. думка, 1982. – С. 5–65.
3. Бабайцева В. В. Система односоставных предложений в современном русском языке : [монография] / В. В. Бабайцева. – М. : Дрофа, 2004. – 512 с.
4. Брицын В. М. Синтаксис и семантика инфинитива в современном русском языке / В. М. Брицын. – К. : Наук. думка, 1990. – 318 с.
5. Виноградов В. В. Избранные труды. Исследования по русской грамматике / В. В. Виноградов. – М. : Наука, 1975. – 559 с.
6. Гужва Ф. К. Трудные вопросы синтаксиса и пунктуации : Справочник для учителя / Ф. К. Гужва. – К. : Рад. шк., 1981. – 255 с.
7. Дудик П. С. Синтаксис української мови : [підручник] / П. С. Дудик, Л. В. Прокопчук. – К. : ВЦ «Академія», 2010. – 384 с.
8. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису / А. П. Загнітко. – Горлівка : ГДППМ, 2004. – Ч. 1. – 228 с.
9. Загребельний П. Пригода з сестрами Річинськими / П. А. Загребельний // Вільде І. Сестри Річинські : [роман] / [вступ. сл. П. А. Загребельного]. – К. : Україна, 2004. – (Б-ка Шевченків. ком.). – Кн. 1. – С. 5–20.
10. Исаченко А. В. О синтаксической природе местоимений / А. В. Исаченко // Проблемы современной филологии : [сб. статей к семидесятилетию акад. В. В. Виноградова]. – М., 1965. – С. 162–166.
11. Кобченко Н. Синтаксична організація речень з прономінативно-інфінітивним комплексом / Н. Кобченко // Наукові записки. – Вип. 105 (1). – Серія : Філологічні науки (Мовознавство) : у 2 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – Ч. 1. – С. 336–341.
12. Кобченко Н. Структурно-семантична типологія речень з прономінативно-інфінітивним комплексом в українській мові / Н. Кобченко // Укр. мова. – 2012. – № 1. – С. 39–51.
13. Лекант П. А. Синтаксис простого предложения в современном русском языке : [учеб. пособие для студ. филол. спец. ун-тов и пед. ин-тов] / П. А. Лекант. – М. : Высш. шк., 1974. – 160 с.

14. Личук М. І. Ступені фразеологізації речень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Укр. мова» / Марія Іванівна Личук. – К., 2001. – 16 с.
15. Лушай В. В. Заполнение позиционного состава предложения по принципу функциональной эквивалентности : интроспективный анализ в русле экспликационной грамматики / В. В. Лушай. – Донецк : ДонНУ, 2010. – 255 с.
16. Озерова Н. Г. Средства выражения отрицания в русском и украинском языках / Н. Г. Озерова. – К. : Наук. думка, 1978. – 118 с.
17. Пешковский А. М. Русский синтаксис в научном освещении / А. М. Пешковский. – [8-е изд., доп.]. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 544 с.
18. Слинко І. І. Синтаксис сучасної української мови. Проблемні питання : [навч. посібн. для студ. філол. фак-в] / І. І. Слинко, Н. В. Гуйванюк, М. Ф. Кобилянська. – К. : Вища шк., 1994. – 670 с.
19. Сучасна українська літературна мова : Синтаксис / [за заг. ред. І. К. Білодіда]. – К. : Наук. думка, 1972. – 515 с.
20. Тимофеев К. А. Об основных типах инфинитивных предложений в современном русском литературном языке / К. А. Тимофеев // Вопросы синтаксиса современного русского языка. – М. : УЧПЕДГИЗ, 1950. – С. 257–301.
21. Шкіцька І. Ю. Реалізація суб'єктивно-модальних значень у структурі безособово-інфінітивних речень сучасної української мови : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ірина Юривна Шкіцька. – Х., 2004. – 177 с.

N. Kobchenko

STYLISTIC FUNCTIONS OF SENTENCES WITH PRONOMINAL-INFINITIVE COMPLEX IN IRYNA WILDE'S NOVEL "RICHYNSKI SISTERS"

The paper studies the usage of sentences with pronominal-infinitive complex in a literary text, as exemplified by Iryna Wilde's novel "Richynski Sisters". The stylistic functions of these sentences in the author's speech, the experienced speech and the personages' speech are described. The belonging of such units to the set of expressive syntax is argued.

Keywords: sentence with pronominal-infinitive complex, expressive syntax, stylistic function, idiosyle, Iryna Wilde.

Матеріал надійшов 26.03.2013

УДК 811.161.2'42

Кальченко Т. Ю.

НАЦІОНАЛЬНО-ПРЕЦЕДЕНТНІ ФЕНОМЕНИ В ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТАХ В. ГЕРАСИМ'ЮКА: ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕЛЕМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОГНІТИВНОЇ БАЗИ

Статтю присвячено розгляду особливостей поетичної мови одного з поетів-вісімдесятників В. Герасим'юка. Досліджується зв'язок поетичної мовної картини світу автора з національною когнітивною базою, який уможливорюється завдяки введенню до поетичного тексту національно-прецедентних феноменів.

Ключові слова: прецедентний феномен, національна когнітивна база, поетична мова, концепт.

Природа поетичних текстів відзначається залученням усіх складників національної когнітивної бази. До них належать символи, міфологеми, прецедентні феномени тощо. На сьогодні

поетична мова залишається об'єктом вивчення лінгвістів і завдяки цьому існує можливість дослідити її природу з нового ракурсу. Одним із новітніх підходів є дослідження прецедентних